

Jakelun mukaan

Yhteenveto poikkeusoloasetuksista

Sisäministeriön pelastusosastolla on laadittu tämä pelastuslaitoksille ja Hätäkeskuslaitokselle toimitettava yhteenveto valmiuslain nojalla annetuista valtioneuvoston asetuksista. Yhteenvedon tarkoituksena on osaltaan pyrkiä selkeyttämään mitä ja mistä on säädetty valmiuslain nojalla.

Valtioneuvosto on 17.3.2020 antanut valmiuslain (1552/2011) nojalla seuraavat asetukset:

- Valtioneuvoston asetus valmiuslain 86, 88, 93-95 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta (**A 1/2020**);
- Valtioneuvoston asetus valmiuslain 87 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta välittömästi (**A 2/2020**);
- Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista (**A 3/2020**);
- Valtioneuvoston asetus väliaikaisista poikkeuksista sovellettaessa eräitä vuosilomalain, työaikalain ja työsopimuslain säännöksiä (**A 4/2020**); sekä
- Valtioneuvoston asetus kunnan oikeudesta poiketa terveydenhuollon kiireettömän hoidon määräaikojen noudattamisesta ja sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinneista (**A 5/2020**).

Lisäksi 17.3.2020 annettiin valtioneuvoston päätös eräiden rajanylityspaikkojen väliaikaisesta sulkemisesta ja liikenteen rajoittamisesta sekä valtioneuvoston päätös rajavalvonnan väliaikaisesta palauttamisesta sisärajoille.

A 1/2020 ja A 2/2020 ovat valmiuslain ns. käyttöönottoasetuksia. Muut asetukset ovat ns. soveltamisasetuksia. Asetukset ovat voimassa 13.4.2020 saakka.

Seuraavassa keskitytään ensin käyttöönottoasetukseen A 1/2020 ja sen soveltamisasetukseen A 4/2020, jotka ovat pelastustoimen ja hätäkeskustoimen toimijoiden kannalta annetuista poikkeusoloasetuksista keskeisimmät. Sen jälkeen käsitellään asetusten soveltamista. Lopuksi käydään läpi vielä muita poikkeusoloasetuksia.

Valtioneuvoston asetus valmiuslain 86, 88, 93-95 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta (A 1/2020)

Annettu valmiuslain 6 §:n nojalla.

Valmiuslain 86 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden toiminnasta; 88 §:ssä sosiaali- ja terveystalvakuista sekä terveydensuojelusta; 93 §:ssä palvelussuhteen ehdoista poikkeamisesta; 94 §:ssä irtisanomisoikeuden rajoittamisesta; 95 §:ssä työvelvollisista; ja 109 §:ssä opetuksesta ja koulutuksesta.

Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta mainitaan suoraan asetuksen 3 ja 4 §:issä.

Asetuksen 3 §:n mukaan valmiuslain 93 §:n 2 momentissa tarkoitettua poikkeamista [toimivaltuuksia] työaikalain (872/2019) lepoaikoja ja ylityötä koskevista säännöksistä sekä vuosilomalain (162/2005) vuosiloman antamista koskevista säännöksistä terveydenhuollossa ja sosiaalitoimessa, pelastustoimessa, hätäkeskustoiminnassa ja poliisitoimessa mainitun pykälän 3 momentissa säädettyin edellytyksin voidaan soveltaa koko valtakunnan alueella.

Asetuksen 4 §:n mukaan valmiuslain 94 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettua terveydenhuollon, sosiaalitoimen, pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan työntekijän, virkamiehen ja kunnallisen viranhaltijan irtisanomisajan pidentämistä voidaan soveltaa koko valtakunnan alueella.

Tätä käyttöönottoasetusta tarkentaa soveltamisasetus A 4/2020.

A 1/2020 eduskuntakäsittelystä: Eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 2/2020 vp) valiokunnan päätösehdotuksena A 1/2020 osalta esitettiin seuraavaa: Valmiuslain 86, 88, 93-95 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 § on kumottava. Muilta osin asetus saa jäädä voimaan. Asetuksen 3 §:ään on tehtävä mietinnössä kuvattu tekninen muutos (sanan ”toimivaltuuksia” poisto). Eduskunnan täysistunto teki perustuslakivaliokunnan päätösesityksen mukaisen päätöksen.

Valtioneuvoston asetus väliaikaisista poikkeuksista sovellettaessa eräitä vuosilomalain, työaikalain ja työsopimuslain säännöksiä (A 4/2020)

Soveltamisasetuksena tarkentaa käyttöönottoasetusta A 1/2020. Asetusta saadaan sen 1 §:n mukaan soveltaa terveydenhuollossa ja sosiaalitoimessa, pelastustoimessa, hätäkeskustoiminnassa sekä poliisitoimessa työskentelevään henkilöstöön. Mitä asetuksessa säädetään työntekijästä, sovelletaan myös virkamieheen ja viranhaltijaan. Mitä asetuksessa säädetään työehtosopimuksesta, sovelletaan myös virkaehtosopimukseen.

Asetuksen 2 §:n nojalla työnantaja saa vuosilomalain ja sen 30 §:ään perustuvan työehtosopimusmääräyksen estämättä: 1) poiketa vuosiloman ilmoittamista ja antamisajankohtaa koskevista säännöksistä tai määräyksistä; 2) siirtää jo ilmoitetun vuosiloman ajankohtaa; 3) keskeyttää jo aloitetun vuosiloman. Soveltamisen edellytyksenä on, että toimenpiteet ovat tarpeen koronavirusepidemian vuoksi ja että niillä ei vaaranneta työturvallisuutta eikä työntekijän terveyttä. Pitämättömäksi jääneet lomat on annettava työntekijälle niin pian kuin mahdollista.

Kirje

SM208514

00.00.01.03

20.03.2020

SMDno-2020-643

Asetuksen 3 §:n nojalla työnantaja saa työaikalain ja sen 34 §:ään perustuvan työehtosopimuksen estämättä: 1) teettää työntekijällä ylityötä ilman tämän suostumusta; 2) poiketa vuorokausilepoa ja viikkolepoa koskevista säännöksistä; 3) poiketa työaikalain 18 §:n enimmäistyöaika koskevista säännöksistä. Soveltamisen edellytyksenä on, että se on välttämätöntä toiminnan turvaamiseksi. Lisäksi edellytyksenä on, että työnantaja järjestää työpaikalle lepoon ja virkistäytymiseen soveltuvia tauko- ja lepotiloja, sosiaaliiloja ja ruokahuoltoa. Soveltamisen edellytyksenä on myös, että toimenpiteet ovat tarpeen koronavirusepidemian vuoksi ja että niillä ei vaaranneta työturvallisuutta eikä työntekijän terveyttä. Lisäksi työnantajan on pidettävä huolta työstä aiheutuvan kuormituksen tasaisesta jakautumisesta sekä työntekijän mahdollisuudesta palautua työn rasituksista.

Asetuksen 4 §:n nojalla työntekijän irtisanoutuessa työnantaja voi pidentää noudatettavaa irtisanomisaikaa työehtosopimuslain 6 luvun 3 §:n ja työehtosopimusmääräyksen estämättä neljään kuukauteen. Soveltamisen edellytyksenä on, että irtisanomisajan pidentäminen on välttämätöntä väestön terveydenhuollon, vähimmäistoimeentulon tai turvallisuuden vuoksi. Poikkeusta ei sovelleta poliisitoimessa työskentelevään henkilöstöön.

A 4/2020 eduskuntakäsittelystä: Eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 5/2020 vp) valiokunnan päätösehdotuksena esitettiin seuraavaa: Perustuslakivaliokunta esittää, ettei valtioneuvoston asetusta väliaikaisista poikkeuksista sovellettaessa eräitä vuosilomalain, työaikalain ja työehtosopimuslain säännöksiä kumota. Eduskunnan täysistunto teki perustuslakivaliokunnan päätösesityksen mukaisen päätöksen.

Perustuslakivaliokunta totesi mietinnössään lisäksi mm.: ”Valmiuslain 93 §:ssä ja soveltamisasetuksen 2 ja 3 §:ssä toimenpiteitä on rajattu työturvallisuuden ja työntekijän terveyden suojelemiseksi. Nämä säännökset toteuttavat osaltaan perustuslain 18 §:n 1 momentissa julkiselle vallalle asetettua velvollisuutta huolehtia työvoiman suojelusta. Soveltamisasetuksen 4 §:ssä säädetään irtisanomisajan pidentämisestä neljään kuukauteen. Säännöksen soveltamisen edellytyksenä on irtisanomisajan pidentämisen välttämättömyys väestönterveydenhuollon, vähimmäistoimeentulon tai turvallisuuden vuoksi. Näin rajattuna ja perusteltuna irtisanomisajan pidentämistä voidaan pitää oikeasuhtaisuuden vaatimuksen täyttävänä.”

Asetusten soveltamiseen liittyviä kysymyksiä

Valmiuslain soveltamisen lähtökohta on 4 §:n mukaisesti, että viranomaiset voidaan oikeuttaa poikkeusoloissa käyttämään vain sellaisia toimivaltuuksia, jotka ovat välttämättömiä ja oikeasuhtaisia 1 §:ssä säädetyn tarkoituksen saavuttamiseksi. Toimivaltuuksia voidaan käyttää vain sellaisin tavoin, jotka ovat välttämättömiä lain tarkoituksen saavuttamiseksi ja oikeassa suhteessa toimivaltuuden käyttämisellä tavoiteltavaan päämäärään nähden. Valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia voidaan käyttää vain, jos tilanne ei ole hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin.

Toimivaltuuksien valmiuslain 4 §:ssä säädettyt käyttöperiaatteet tulee ottaa huomioon paitsi niitä säädetessä myös toimivaltuuksia käytettäessä.

Kirje

SM208514

00.00.01.03

20.03.2020

SMDno-2020-643

Toimivaltuuksia voidaan käyttää vain sellaisin tavoin, jotka ovat **välttämättömiä** lain tarkoituksen saavuttamiseksi. Valmiuslain tarkoituksena on poikkeusoloissa suojata väestöä sekä turvata sen toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys. Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytön tulee perustua aina välttämättömään tarpeeseen.

Toimivaltuuksia voidaan käyttää vain sellaisin tavoin, jotka ovat **oikeassa suhteessa** toimivaltuuden käyttämisellä tavoiteltavaan päämäärään nähden. Toimivaltuuksien soveltamisen pitää perustua tavoitteiden ja keinojen punnintaan niin, että vain tavoiteltavaan päämäärään nähden oikeasuhtaisia toimivaltuuksia voitaisiin käyttää.

Valmiuslain toimivaltuuksia voidaan käyttää vain, jos tilanne ei ole hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Tämä korostaa sitä, että ensisijaisesti on toimittava normaalien toimivaltuuksien mukaan.

Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan kannalta keskeisessä soveltamisasetuksessa A 4/2020 annetaan työnantajalle toimivalta poiketa vuosilomalain, työaikalain ja työsopimuslain säännöksistä.

Työnantajan tulee ensisijaisesti pyrkiä käyttämään työaikalain ja vuosilomalain normaaleja sopimista koskevia säännöksiä.

Työaikalain säännöksistä poikkeamisen yhteydessä ei ole tarkemmin määritelty esimerkiksi sitä, paljonko työntekijän työaikalain 18 §:ssä säädetty työajan enimmäismäärä saa ylittyä tai miten paljon tarkasti ottaen työaikalain 6 luvussa säädettyjä lepoaikoja voidaan rajoittaa. Reunaehtona kuitenkin on, että toimenpiteillä ei vaaranneta työturvallisuutta eikä työntekijän terveyttä.

Asetuksen sääntelyn ollessa em. tavalla hyvin väljä, jää työnantajalle korostettu vastuu siitä, ettei ylitöitä teetetä liikaa, eikä lepoaikoja lyhennetä liikaa.

Työnantaja voi poiketa työaikalain ja vuosilomalain säännöksistä ainoastaan, jos se on **välttämätöntä** väestön suojaamiseksi. Lisäksi työnantaja voi poiketa työaikalain ja vuosilomalain säännöksistä ainoastaan, jos säännöksistä poikkeamisen määrä ja laatu ovat **oikeassa suhteessa** tavoitteeseen suojata väestöä.

Mahdollisuuksien mukaan em. kysymyksiin voidaan pyrkiä saamaan soveltamista ohjaavaa tietoa erilaisilta asiantuntijalähteiltä, kuten esimerkiksi Työterveyslaitokselta.

Valtioneuvoston asetus valmiuslain 87 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta välittömästi (A 2/2020)

Annettu valmiuslain 7 §:n nojalla, joka tarkoittaa, että asetuksessa tarkoitettuja valmiuslain II osan toimivaltuussäännöksiä voidaan soveltaa välittömästi. Asetuksen mukaan valmiuslain 87 §:n mukaisesti terveydenhuollossa käytettävien lääkkeiden, tavaroiden ja palvelujen myyntiä voidaan rajoittaa koko valtakunnan alueella.

A 2/2020 osalta perustuslakivaliokunta totesi päätösehdotuksenaan (PeVM 3/2020 vp): Valtioneuvoston asetus valmiuslain 87 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta saa jäädä voimaan. Eduskunnan täysistunto teki perustuslakivaliokunnan päätösesityksen mukaisen päätöksen.

Kirje

SM208514

00.00.01.03

20.03.2020

SMDno-2020-643

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista (A 3/2020)

Soveltamisasetuksena tarkentaa käyttöönottoasetusta A 1/2020.

Asetus on merkityksellinen pelastustoimessa ja hätäkeskustoimessa työskentelevien osalta siltä osin, kuin heillä on lapsia, jotka ovat varhaiskasvatuksessa, perusopetuksen 1-3 vuosiluokalla tai perusopetuslain 17 §:ssä tarkoitettuja erityisen tuen päätöksen saaneita oppilaita.

Asetuksen 2:n nojalla kunta voi luopua varhaiskasvatuksesta annetun lain (540/2018) mukaisen varhaiskasvatuksen järjestämisvastuusta, jos lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat järjestää lapsen hoidon muutoin. Asetuksen perustelumuongissa todetaan säännöksen mahdollistavan esimerkiksi terveydenhuollon ja muiden yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen piirissä työskentelevien vanhempien työssäkäynnin.

Asetuksen 3 §:n nojalla perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettua opetuksen järjestäjällä ei ole velvollisuutta järjestää perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta tai muuta toimintaa lähiopetuksena koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa. Pykälässä on kuitenkin säädetty poikkeus niiden lasten osalta (esiopetus, perusopetuksen 1-3 vuosiluokat ja perusopetuslain 17 §:ssä tarkoitettut erityisen tuen päätöksen saaneet oppilaat), joiden huoltajat työskentelevät yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisillä aloilla.

Soveltamisasetuksen A 3/2020 osalta eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietintöä ei ollut saatavissa vielä yhteenvetoa laadittaessa.

Valtioneuvoston asetus kunnan oikeudesta poiketa terveydenhuollon kiireettömän hoidon määräaikojen noudattamisesta ja sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinneista (A 5/2020)

Soveltamisasetuksena tarkentaa käyttöönottoasetusta A 1/2020.

Soveltamisasetuksen A 5/2020 osalta eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 4/2020 vp) valiokunnan päätösehdotuksena osalta esitettiin seuraavaa: Perustuslakivaliokunta esittää, ettei valtioneuvoston asetusta kunnan oikeudesta poiketa terveydenhuollon kiireettömän hoidon määräaikojen noudattamisesta ja sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinneista kumota. Eduskunnan täysistunto teki perustuslakivaliokunnan päätösesityksen mukaisen päätöksen.

Lisätietoa lainsäädännöstä [eduskunnan kokoamassa tietopaketissa](#).

Kirje

SM208514

00.00.01.03

20.03.2020

SMDno-2020-643

Pelastusylijohtaja

Kimmo Kohvakka

Pelastusylitarkastaja

Veli-Pekka Hautamäki

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Sisäministeriö 20.03.2020 klo 09:29. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.

Jakelu

Hätäkeskuslaitos
Pelastuslaitokset

Tiedoksi

Sisäministeri Maria Ohisalo
Valtiosihteeri Olli-Poika Parviainen
Kansliapäällikkö Kirsi Pimiä
Ministerin erityisavustaja Sami Kerman
Aluehallintovirastot
Pelastusopisto
Pelastusosaston henkilöstö
SM viestintäyksikkö